

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Komisija za izobraževanje, kulturo, znanost, šport in mladino

5

Številka: 630-01-1/2023/6
Ljubljana, 2. 3. 2023

EPA 571-IX

Komisija Državnega sveta za izobraževanje, kulturo, znanost, šport in mladino je na podlagi drugega odstavka 56. člena Zakona o Državnem svetu (Uradni list RS, št. 100/05 - uradno prečiščeno besedilo, 95/09 - odl. US in 21/13 - ZFDO-F in 81/18-odl. US) ter 20. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14, 26/15, 55/20, 123/20 in 67/22) sprejela naslednje

M n e n j e

k Predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (ZZrID-A), skrajšani postopek

Komisija Državnega sveta za izobraževanje, kulturo, znanost, šport in mladino je na 1. seji 2. 3. 2023 obravnavala Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (v nadaljevanju: predlog zakona), ki ga je v obravnavo Državnemu zboru predložila Vlada.

Komisija predlog zakona **podpira**.

* * *

Predlog zakona je logično nadaljevanje prizadevanj, podprtih z Resolucijo o znanstvenoraziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2030 (ReZRIS30) iz leta 2022, ki med ključnimi cilji poudarja učinkovito upravljanje znanstvenoraziskovalnega in inovacijskega sistema ter pospešeno sodelovanje med znanostjo in gospodarstvom. Prav tako temeljni Zakon o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (v nadaljevanju: ZZrID) iz leta 2021 opredeljuje pogoje za medsebojno povezovanje znanstvenoraziskovalnega in inovacijskega sistema. Novela omenjenega zakona to namero dopolnjuje z določitvijo načina izvedbe institucionalizacije povezovanja politik, ki ju na izvedbeni ravni trenutno predstavljata Javna agencija RS za raziskovalno dejavnost (v nadaljevanju: ARRS) in Javna agencija RS za spodbujanje podjetništva, internacionalizacije, tujih investicij in tehnologije – SPIRIT Slovenija. Predlog zakona tako opredeljuje pogoje za ustanovitev enotne Javne agencije za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije – ARIS, ki bo omogočila učinkovitejše in doslednejše izvajanje ukrepov znanstvenoraziskovalne in inovacijske politike. Obenem je sprememba nujna tudi zaradi uveljavitve določil Zakona o Vladi Republike Slovenije, po katerem so znanost in inovacije organizirane pod istim ministrstvom. Nova institucija bo delovala na dveh ločenih stebrih, in sicer za znanstveno-raziskovalno dejavnost in za inovacijsko dejavnost; imela bo strokovno in znanstveno telo (znanstveni in strokovni svet) in skupni upravni odbor (UO) ter direktorja. Spreminja se tudi 64. člen zakona, ki namen veljavnega 64. člena zakona, t. j. da se določitev

plače raziskovalcem za delo na projektih za določen čas omogoča javnim zavodom in ne le javnim raziskovalnim organizacijam. Z novim drugim odstavkom predlog zakona na novo določa, da posebne projekte nacionalnega značaja s pravilnikom določi minister, pristojen za znanost, natančnejši postopek določitve plač raziskovalcev iz prvega odstavka pa opredelijo javne raziskovalne organizacije in drugi javni zavodi v internih aktih. Na ta način se bo zagotovilo ustrezno nacionalno referenco, ki bo olajšala izpeljavo možnosti, ki jih omogoča 64. člen, v praksi. Gre namreč za določitev plač raziskovalcev, zaposlenih v javnih raziskovalnih organizacijah, ki se zaposlijo za določen čas na podlagi posebne pogodbe med javno raziskovalno organizacijo in Evropsko komisijo ali drugim organom EU, mednarodno organizacijo ali tujo ustanovo ali drugim tujim financerjem ali gospodarskim subjektom, za katere se ne uporabljajo določila zakona, ki določa plače v javnem sektorju.

* * *

Komisija se je seznanila s stališči in pripombami Koordinacije samostojnih raziskovalnih inštitutov Slovenije, Rektorske konference Republike Slovenije in Visokošolskega sindikata Slovenije, ki podpirajo predlagano operacionalizacijo na izvedbeni ravni, t. j. združitve organiziranja in upravljanja znanstveno-raziskovalne in inovacijske dejavnosti v skupno javno agencijo ARIS. Poudarjajo, da je spreminjanje organizacijskih okvirov delovanja agencije zaradi njene osrednje vloge agencije v znanstveno-raziskovalnem in inovacijskem okolju pomembno za vse izvajalce znanstveno-raziskovalne dejavnosti in mora temeljiti na usklajenih in v širši znanstveno-raziskovalni in inovacijski skupnosti sprejetih vsebinskih izhodiščih. Nastajanje temeljnega systemskega zakona ZZrID je spremljala široka javna razprava, v kateri so bili pri oblikovanju zakonske vsebine upoštevana stališča in interesi različnih deležnikov. Zakon je zato imel široko podporo znanstvene, strokovne in politične javnosti. Poudarili so, da bi morali tak način uspešnega sodelovanja med pristojnim ministrstvom in deležniki zagotoviti tudi pri sprejemanju sprememb in dopolnitev zakona ter ostalih pomembnejših podzakonskih aktih. Izpostavili so nekaj pripomb oz. predlogov, ki se nanašajo na sestavo svetov in UO, pri čemer predlagajo, da sestava UO ostane enaka, v sestavo inovacijskega sveta pa se vključi predstavnike iz akademske sfere, ter opozorilo glede pogojev za imenovanje direktorja agencije.

Komisija je v razpravi podprla združevanje znanstveno-raziskovalne in inovacijske dejavnosti v skupno agencijo in pri tem opozorila, da je to področje izredno zahtevno, saj je npr. v temelju slabo definirano, kaj je inovacija – obstaja več različnih pogledov, kar otežuje pravilno opredelitev in izgradnjo infrastrukture, ki je pogoj, da inovacije skupaj s temeljnim stebrom postanejo gibalno gospodarskega razvoja države. Ne glede na podporo noveli zakona pa bodo vedno obstajali različni parcialni pogledi na določene rešitve, kar kaže na izredno zahtevno področje, vendar pa so temeljni cilji združevanja znanstveno-raziskovalne in inovacijske dejavnosti veliko pomembnejši od parcialnih interesov. Komisija pri tem opozarja na splošen problem drobljenja projektov, raziskovalnih skupin do majhnih oziroma mikropodjetij itd, kar pomeni, da je težko doseči kritično maso za izvedbo projektov in posledično težko ustvariti inovacijo – največ, kar smo praviloma dosegali, je bila invencija; od invencije do inovacije pa je dolg proces, ki zahteva znatna finančna sredstva. Pri tem komisija izpostavlja, da tveganega (lastniškega) kapitala v Sloveniji sploh ni oziroma ga ni za invencije. Kapital je na razpolago le za tiste inovacije, za katere se v veliki meri predvideva, da bodo uspešne in teh je malo. Za uspešne inovacije pa je poleg ustreznega investicijskega kapitala treba definirati infrastrukturno okolje, kar bo omogočila nova agencija.

Komisija se je v razpravi seznanila tudi s pripombami k predlaganim rešitvam glede izvedbe 64. člena predloga zakona o določitvi plače raziskovalcem, zaposlenim v javnih raziskovalnih organizacijah, za delo na mednarodnih projektih za določen čas. Predlog zakona tem raziskovalcem omogoča višjo plačo ne glede na Zakon o razmerjih plač, in sicer, kot že omenjeno, na podlagi posebne pogodbe za izvajanje projektov, evalviranih in izbranih na ravni EU in financiranih s strani nacionalnega proračuna na osnovi pečata odličnosti ali instrumentov, rezultatov iz okvirnega programa EU. Pogoje do upravičenosti do tako opredeljene plače bo določil podzakonski akt, ki ga sprejme pristojni minister za znanost. Izraženo je bilo opozorilo, da bi bile tako določene plače, pri čemer je bila poudarjena premisa *enako plačilo za enako delo*, lahko v nasprotju s 36. členom Uredbe (EU) 2021/695 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. aprila 2021 o vzpostavitvi okvirnega programa za raziskave in inovacije Obzorje Evropa, določitvi pravil za sodelovanje in razširjanje rezultatov ter razveljavitvi uredb (EU) št. 1290/2013 in (EU) št. 1291/2013, ki govori o plačilu na podlagi projekta do višine plačila, ki bi ga oseba prejela za delo v raziskovalnih in inovacijskih projektih, financiranih iz nacionalnih programov.

Komisija glede na izpostavljena opozorila predlaga ponovni razmislek o predlagani rešitvi iz 64. člena predloga zakona, pri čemer naj se vključi strokovna javnost in predstavniki zaposlenih.

Komisija je tudi izpostavila pomen zgodnjega uvajanja šolske mladine na področje raziskovanja, skladno z načini promocije in popularizacije znanosti, kot jo predvideva temeljni zakon in s tem v zvezi predlaga dopolnitev predloga zakona.

Komisija je tudi opozorila, da so nekatere predlagane rešitve kot npr. sestave svetov, upravnega odbora in pogojev za zasedbo mesta direktorja agencije, za katerega zakon več ne predpisuje doktorata znanosti, prehitre in niso v celoti domišljene in usklajene z deležniki, kar bi lahko ogrožalo splošen konsenz, dosežen ob sprejemanju zakona. Komisija tudi pričakuje, da se bo pristojno Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije opredelilo do pripomb Zakonodajno-pravne službe Državnega zbora.

* * *

Komisija podpira predlagane pripombe oz. predloge sprememb in dopolnitev k predlogu zakona, izražene v razpravi. Komisija kvalificiranim predlagateljem amandmajev predlaga, da v nadaljevanju zakonodajnega postopka povzamejo kot svoje in matičnemu delovnemu telesu Državnega zbora predlagajo v sprejem naslednje amandmaje:

k 5. členu:

V 5. členu se za besedama »znanstvene monografije« doda vejico in besedilo »programe zgodnjega uvajanja šolske mladine v področje raziskovanja«.

Obrazložitev:

Izkušnje učijo, da je treba mlade ljudi čim bolj zgodaj usmerjati na pota znanosti. V Sloveniji se že skoraj 60 let organizirajo programi Srečanja mladih raziskovalcev. Organizirani so z namenom čim bolj zgodnjega uvajanja otrok in mladih v znanost, popularizacije znanosti ter tehnike, prepoznavanja nadarjenih učencev in dijakov na posameznih področjih ter spodbujanja otrok in mladih k poglobljanju znanja, inovativnosti, ustvarjalnosti in raziskovalni dejavnosti. Skozi proces priprave

raziskovalnih nalog udeleženci nadgrajujejo in dopolnjujejo v šoli pridobljeno znanje, se interesno usmerjajo v različna področja znanosti ter se učijo raziskovalnih metod in izvajanja projektov v obliki zaokroženih elaboratov. Na zaključnem srečanju imajo možnost o svojem delu razpravljati s strokovnjaki in javno predstaviti rezultate svojega raziskovanja. Lani je bilo tako organiziranih 18 mestnih oziroma regijskih srečanj, na katerih se je zbralo 1.176 mladih raziskovalcev z osnovnih in srednjih šol. Ti raziskovalci so predstavili 680 raziskovalnih nalog, pri katerih jim je pomagalo čez 850 mentorjev (skupno 1.500 mentorstev).

Na državno srečanje mladih raziskovalcev se je uvrstilo 748 mladih, ki so 441 raziskovalnih nalog in projektov pripravili na 19 različnih področjih (aplikativni inovacijski predlogi in projekti, arhitektura, gradbeništvo ali promet, astronomija ali fizika, biologija, ekologija z varstvom okolja, ekonomija ali turizem, elektrotehnika, elektronika in robotika, etnologija, geografija in geologija, interdisciplinarna področja, kemija ali kemijska tehnologija, matematika ali logika, psihologija ali pedagogika, računalništvo ali telekomunikacije, slovenski jezik ali književnost, sociologija, tehnika ali tehnologija, zgodovina ali umetnostna zgodovina ter druga področja). Avtorji 215 raziskovalnih nalog so si prislužili bronasta, avtorji 147 nalog srebrna, avtorji 79 nalog pa zlata priznanja. V naslednjem koraku pa se ti mladi raziskovalci udeležujejo še mednarodnih srečanj in tekmovanj. Leta 2022 se je 25 mladih raziskovalcev s spremljevalci udeležilo 5 srečanj.

k 15. členu:

15. člen se črta.

Obrazložitev:

Širjenje upravnega odbora ni optimalno za operativnost tega organa. V ZZrID se je mandat članom Upravnega odbora ARRS skrajšal s štirih na dve leti, kar že zmanjšuje operativnost upravnega odbora in posledično agencije. Poleg tega lahko že sedanji upravni odbor povsem kompetentno presoja in usmerja upravljanje ARIS na znanstveno-raziskovalnem in inovacijskem področju. Že zdaj so ustrezno vključeni vsi relevantni deležniki.

k 16. členu:

16. člen se črta.

Obrazložitev:

Direktor ARIS, ki ima zelo specifično področje delovanja, mora biti oseba z (veliko) izkušnjem na znanstveno-raziskovalnem področju in ki pozna vse vidike znanstveno-raziskovalnega in inovacijskega sistema. Zato sta doktorat znanosti in izkušnje z vodenjem na področju znanstveno-raziskovalne dejavnosti (čravno ne tudi zadostna) nujna in minimalna pogoja za zasedbo tako odgovorne funkcije. V slovenskem raziskovalnem in inovacijskem prostoru je dovolj ustreznih kandidatov z doktoratom znanosti, ki izkazujejo zadostno strokovnost na vseh treh področjih RRI in ki imajo tudi ustrezne organizacijske sposobnosti.

k 17. členu:

V 17. členu se drugi odstavek novega 52.a člena spremeni tako, da se glasi:

»(2) Inovacijski svet ima sedem članov, in sicer po enega predstavnika razvojno inovacijskih partnerstev, podpornega okolja za inovacije, Inženirske akademije Slovenije, SID banke, Slovenskega podjetniškega sklada, Gospodarske zbornice

Slovenije, skupnega predstavnika Rektorske konference Republike Slovenije in Koordinacije samostojnih raziskovalnih inštitutov Slovenije. Član posloводства gospodarskih družb ne sme biti član inovacijskega sveta.«

Obrazložitev:

Raziskovalni zavodi in univerze prenašajo znanje v družbo tudi prek inoviranja in imajo izkazane rezultate na tem področju. Kot operativni deležniki izvajajo inovacijsko aktivnost in tako lahko ključno in koristno prispevajo k usmerjanju delovanja ARIS na inovacijskem področju. Člani inovacijskega sveta naj bodo predvsem operativni izvajalci inovacijske dejavnosti. De facto izločanje osrednjih nosilcev znanstveno-raziskovalne dejavnosti v Sloveniji iz upravljavskih struktur inovacijske dejavnosti je tudi škodljivo, saj inovacije ne bi smele potekati po vzporednem tiru brez soupravljanja znanstveno-raziskovalnih deležnikov.

* * *

Za poročevalca je bil določen podpredsednik komisije prof. dr. Radovan Stanislav Pejovnik.

Predsednik
Branimir Štrukelj, l.r.